

मदत आणि रिकॉम्पेन्स

साथीच्या रोगग्रस्त कामगार आणि कुटुंबांचे हक्क सांगण्यासाठी न्यायव्यवस्थेने चांगले काम केले

कोविड-१९ साथीच्या रोगामुळे आपले नातेवाईक गमावलेल्यांच्या कुटुंबियांना नुकसान भरपाई निश्चित करण्याचे वैधानिक कर्तव्य पार पाडण्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र सरकारला उद्युक्त केले आहे, ही दिलासा आणि समाधानाची बाब आहे. देशातील प्रचंड असंघटित कर्मचारी वर्ग आणि त्याच्या आंतरराज्य मजुरांच्या सैन्याची राष्ट्रीय डेटाबेसवर नोंदणी करण्याच्या आणि त्यांच्यापैकी कोणालाही भूक लागणार नाही याची खात्री करण्याच्या अनेक निर्देशांच्या आधारे हा आदेश जवळ आला आहे. आपत्ती व्यवस्थापन कायदांतर्गत अधिसूचित आपत्ती, साथीच्या रोगाने ग्रस्त ांना सानुग्रह अनुदान देण्याच्या मुद्द्यावर केंद्राने सुरुवातीला असमर्थनीय भूमिका घेतली की प्रत्येक कोविड-१९ मृत्यूची भरपाई करण्यासाठी आर्थिक संसाधनांचा अभाव आहे. तथापि, नंतर त्याने कबूल केले की संसाधनांच्या पुरेशातेमुळेच त्याला कोणतीही भरपाई टाळता आली नाही, तर साथीच्या रोगाला प्रतिसाद म्हणून खर्चाला प्राधान्य देण्याचा निर्णय घेण्यात आला. चक्रीवादळ, भूकंप आणि पूर यांसारख्या वारंवार उद्भवणाऱ्या आपत्तींप्रमाणे प्रत्येक देशात आलेला महामारी ही एकेकाळची आपत्ती नसून चालू असलेली आणि दीर्घकाळ चाललेली घटना आहे, हे खरोखरच खरे आहे. तथापि, न्यायालयाने योग्यच आढळले आहे की, आपत्तीग्रस्तांना "सुटकेच्या किमान मानकांसाठी" आपल्या मार्गदर्शक तत्वांमध्ये जीवितहानीच्या कारणास्तव सानुग्रह मदत समाविष्ट करण्याचे कर्तव्य टाळण्यासाठी सरकारने आपले कर्तव्य टाळणे पुरेसे कारण नाही. न्यायालयाने प्रत्येक मृत्यूसाठी नुकसान भरपाईची रक्कम योग्य प्रकारे निश्चित केली नाही, ज्यामुळे ती राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण आणि केंद्राच्या धोरणात्मक निर्णयावर सोडली.

यापूर्वीच्या आदेशात न्यायालयाने देशातील सर्व आंतरराज्य आणि असंघटित कामगारांची सर्वसमावेशक नोंदणी करण्याची गरज हाताळली होती. या प्रक्रियेला चालना देण्यासाठी त्याला साथीच्या रोगाची आणि परिणामी लाखो कामगारांसाठी मानवतावादी, सामाजिक आणि आर्थिक संकटाची गरज होती, हे दुर्दैवी आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने स्थलांतरित मजुरांच्या मिरीजवरील सुओ मोटू च्या कार्यवाहीची विल्हेवाट लावताना आता सर्व राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांना ही प्रक्रिया पूर्ण करण्यासाठी यावर्षी ३१ डिसेंबरची मुदत निश्चित केली आहे. केंद्राला आपल्या राष्ट्रीय डेटाबेस फॉर असंघटित कामगार (एनडीयूडब्ल्यू) प्रकल्पासाठी पोर्टल उपलब्ध करून देण्यासाठी ३१ जुलैची मुदत देण्यात आली आहे जेणेकरून त्याचा वापर देशभरातील असंघटित कामगारांची नोंदणी करण्यासाठी केला जाऊ शकेल. तथापि, ऑगस्ट २०१८ पर्यंत राज्यांना असे समान मॉड्यूल उपलब्ध करून देण्याचे निर्देश देण्यात आलेल्या केंद्र सरकारने असा दावा केला की या साथीच्या रोगाच्या परिणामामुळे पोर्टल विकसित करण्याच्या कामावर परिणाम झाला आहे. न्यायालयाने केंद्रीय कामगार मंत्रालयाला त्याच्या "उदासीनता आणि अभाववादी वृत्ती" साठी ओढले आहे आणि नोंदणीची प्रक्रिया ३१ जुलैपर्यंत सुरू करावी असे निर्देश दिले आहेत. या निकालांमुळे आंतरराज्य आणि असंघटित कामगार शेवटी त्यांच्यासाठी लागू केलेल्या कल्याणकारी कायदांचे फायदे मिळवू शकतील अशी शक्यता निर्माण झाली आहे. हे हस्तक्षेप अगदी अलीकडच्या काळापर्यंत काहीसे मितभाषी म्हणून पाहिले ल्या न्यायालयाचे पुनरुज्जीवन आणि प्रतिपादन दर्शवितात.